

KIÁLTO SZÓ

TARTALOM

M. Nagy Ottó: A liberálizmus veszélye. — 'IGY SZÓL
AZ ÚR': Isten választottainak öltözete. — László Dezső:
Lelkipásztoraink új közössége. — Böjthe Zoltán: Gyer-
mekvédelem falun. — EGYHÁZUNK MUNKÁJA — EGY-
HÁZI KRÓNIKA. — KERESZTYÉN KRITIKA. Hamis el-
lentétek. Izomlázam van. — Sipos Géza: „Modern
papok. — IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

KEZELTI: DR. TAVASZYSÁNDOR

1936

Megjelent!

Megjelent!

A zarándok útja

Irta: BUNYAN JÁNOS. Fordította: SZABADI BÉLA.
Olcsó népies kiadás. — Ára 25 Lei.

A mi dalaink

120 eredeti népdalt tartalmazó könyv. — Ára 15 Lei.

A mi játékaink

100 társas-játék leírását tartalmazó könyv. — Ára 12 Lei.

Zengjen hálaének

A VII-ik bővített kiadás tartalmazza a régi énekeken kívül a pályadíjat nyert IKE indulót, valamint 25 újabb éneket. Ára 10 L.

János írása szerint való szent evangéliom

Átdolgozta: Kecskeméthy István. — Ára 4 Lei.

Aranylánc.

Elmélkedések konfirmándusok számára.

35 elmélkedés a konfirmációi előkészítés öt hetének minden napjára, magában foglalva a ref. ker. hit és élet legfőbb kérdéseit. — Irta: DR. IMRE LAJOS.

Ára 15 Lei.

UTAM

**a csernátóni mesteri parókiától
a zágoni papi parókiáig.**

Irta: BODOR JÁNOS, ref. lelkész.

Ára 150 Lei.

KIÁLTÓ SZÓ

SZERKESZTI: DR. TAVASZY SÁNDOR. :: FŐMUNKATÁRSOK: BIRÓ SÁNDOR ÉS LÁSZLÓ DEZSŐ.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: CLUJ, CALEA VICTORIEI 38. SZÁM.

Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők. — Előfizetési díja félévre 50 Lei, egész évre 100 Lei.

X. ÉVFOLYAM

1936. OKTÓBER.

10. SZÁM

A liberálizmus veszélye.

A liberálizmusról *nem általában*, hanem református keresztyén élettel kapcsolatban szölkünk. Nem nézzük, hogy különböző életterületeken (politikai, gazdasági, irodalmi, sőt általános vallási területen) mit jelentett és jelent, hogyan jelentkezett az idők folyamán és hogyan jelentkezik ma. Egyszerűen arra keresünk feleletet, hogy bármelyikünk, mint *egyházunk tagja* számára mikor és hogyan válhatik a liberálizmus veszélyessé. A kérdés ilyen fogalmazásában már benne foglaltatik az is, hogy a liberálizmus önmagában nem okvetlenül veszélyes. Lehet hasznos, értékes, lehetnek áldásai. *Lehet*. De nem okvetlenül, minden további nélkül az. A liberálizmus épúgy lehet kisértő, pusztító, kész veszedelem is. A liberálizmusból esetről-esetre mindkettő kikelik és pedig úgy az egyházon kívüli, *nem vallásos* területeken jelentkező liberálizmusból, mint a *vallásos*, egyházon belüli, sőt theologiai liberálizmusból is. A mi kérdésünk az, hogy milyen a liberálizmus *veszélyes*, komolyan veszélyes formája, miben áll a *veszélyes* liberálizmus veszedelme elsősorban, de nem kizárólag az egyház körén belül. Fejtegetésünknek kiegészítő ellenpárját alkotná egy előadás, amely ugyanilyen irányban a konzervativizmussal foglalkozna, vizsgálva, hogy mikor és mennyiben válhatik világi, vagy egyházi területen veszélyessé a konzervativizmus.

Életünk állandó döntésekből áll. Minden pillanatban számos lehetőség áll előttünk s egyet kell megragadnunk, hogy valósággá legyen. A keresztyén élet is döntésekből áll. De a keresztyén élet *Istentől* nyert kegyelemből, a Jézus Krisztusban való *hit* által igazságot nyert, Isten eljövendő világára várakozó és Isten parancsának engedelmes élet. A keresztyén embert döntésében az Isten döntése, az abban való hit és az annak való engedelmség vezeti. Röviden: a keresztyén élet a *hit* élete. A hit csak egyetlen lehetőséget választhat, amelyet Isten kijelölt számára. A jobbra-balra kínálkozó többi lehe-

tőségeket vissza kell utasítania. A hit útja hasonlít ahhoz a kirándulóéhoz, kinek magas hegyél keskeny ösvényén vigyázva kell haladnia, mert egyetlen vigyázatlan lépés és a jobbra vagy balra egyformán tátongó szakadékokba zuhanhat alá. A hit, maga emberileg nézve, egészen ellentétes erők összekapcsolódása s így könnyen megbomolhatik az egyensúlya. A hit bizalom és engedelmség, szabadság és kötöttség egyben. Ha a *kötöttség* vonása kerekedik benne felül s ennek megfelelő lehelőségeket választ, mindent megmerevít, semmit sem enged s az élet alázuhan a szigorú törvényeskedés, a kérlelhetetlen vakbuzgóság, az egyedül csalhatatlanság szakadékaiba. Ez a *veszélyes konzervativizmus*, a theológiában a veszélyes orthodoxia lehetősége, a jobboldali veszedelem. Ez nem tárgya fejtegetéseinknek. Előállhat azonban az ellenkező helyzet: győz a hitben a bizalom és *szabadság* vonása a kötöttség és engedelmség felett. A bizalom elbizakodottsággá torzulhat, a szabadság korlátot és tekintélyt nem ismerő szabadossággá, míg az élet, mint egy eltörtféktű gépkocsi bele nem rohan a „*minden szabad, semmi sem tiltott*“, a romboló felelőtlenység és hitetlenség csábító mélységeibe. Ez a baloldali veszély, ebben az irányban találjuk a *veszélyes liberálizmust*, mint letérést a hit egyenes útjáról.

Nézzük meg közelebbről, hogy oldhatjuk meg a veszélyes liberálizmus fogalmát. A liberálizmus valamit *szabaddá* tesz, akar tenni. Ajánl szabadabb lehetőségeket és harcol azok érdekében. A veszélyes liberálizmus az, amelyik *Istennel szemben* akar *szabaddá* tenni, szabaddá akar tenni valamit, amit Isten határozottan megkötött vagy *szabadabbá*, mint ahogy azt Isten megkötötte. Eszerint a liberálizmusban árnyalati vagy fokozati különbségeket vehetünk észre, a lényeg azonban azonos: *több szabadságot, mint Isten*, szabadabb lehetőségek mellett dönteni, mint az Istenéi. (A veszélyes konzervativiz-

mus viszont pápább a pápánál, többet köt meg, mint Isten, *kötöttebb* lehetőségeket követel, mint Isten.) A veszélyes liberálizmus *igent* mond (esetenként más-más színezettel és erősséggel, de ez a lényegesen nem változtat) olyan lehetőségekre, mely nem Isten által adott lehetőség, nem Isten akarata és pedig közelebb áll az emberhez, szabadabb, vonzóbb, ellenállhatatlannabb. Ebben az igenben kifejezésre jut Istennel szemben a *dac*, hogy én ezt így akarom, ez nekem jobban tetszik, az a *dac*, mely sohasem kerülheti el büntetését, sőt magában hordja azt.

Lássunk néhány veszélyes liberális gondolatot. A gondolati lehetőségek irányítják a tetteket. A cselekvés a gondolkodáshoz igazodik. A veszélyes gondolatoktól a veszélyes tettekig csak egy lépés.

Valahol felvetődik a kérdés: *Hisz-e Istenben?* A feleleti lehetőségek sokfélék. A hit *igen*-nel felel, a hitetlenség *nem*-mel, de mindenik határozottan, ahogy az Irás mondja: A ti ige-netek legyen igen, a ti nemetek nem, ami azon-felül van, az ördögtől van. *Liberális* lehetőség ezzel szemben a kérdésre kérdéssel válaszolni: *Mi értelme van ennek a kérdésnek?* Vagy félig felelni, félig kérdezni: Egyformán szabad hinni és nem hinni. Nem maradhatok-e én e kérdésben semleges, vagy nem választhatom-e, ha minden áron kívánják, a nem hívést, mint a hittel egyenértékűt? *Vagy:* Lehet, egyformán lehet és szabad hinni *Istenben* vagy hinni a *szabadságban*, az *életerőben*, a *szellemiségben*. Én hiszek, de nem azt mondom, hogy Istenben, hanem a szellemiségben, annak hatalmában. Más szóval fejezem ki ugyanazt.

Ezeknek a gondolati és logikai lehetőségeknek az a veszedelme, hogy közelállónak látszanak az igazsághoz és mégis távol vannak attól. Tényleg *nem egyformán jogosult* a hit és a hitetlenség (az elsőnek örülni lehet, a másikkal nem), nem mindegy, hogy valaki Istenben hisz vagy másban, az egy, igaz, élő Istenben vagy nagyszabású emberi valóságokban, sőt képzelt, kigondolt nagyságokban (az utóbbiit nevezi a biblia bálvány imádásnak). Nem *más* szót használ, de *más hitet* is vall, aki például a szellemiségben hisz. Mind-e lehetőségek mögött lehet egyszerű naivitás. Veszélyesebb az a liberális-lehetőség, amely mögött ravaszság áll. Ez nem vall színt mindjárt az első kérdésnél. A kérdésnél: *Hisz-e Istenben?* felelete: *Hogyne.* Erre jönnie kell a továbbvivő kérdésnek: *Mit hiszel Istenről?* A hit erre elmondja a maga határozott biztos hitvallását: *Hiszem, hogy Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság, egy örök igaz Isten, Úr, Teremtő, Békesség-szerző, Megváltó szent Isten.* E hitvallásban minden szónak megvan a maga súlya, ha több szóval fejeződik is ki, vagy magyarázatot fűz hozzá, mindig azonos értelmű és világos marad. Veszélyes baloldali feleletek lehetnek: Az

a fontos, hogy *higyünk*, nem az, hogy *mit* hiszünk vagy éppen *hogyan* fejezzük ki. Istenben lehet úgy is hinni, hogy semmit sem tudunk Róla. Nem méltóbb e Hozzá, hogy semmit sem mondunk, nem próbáljuk kifejezni a mi tökéletlen szavainkkal? *Vagy:* Istenről sok mindent lehet mondani. Minden szép, jó, nagyszerű, talál Reá. Mondjuk, hogy szerető Atya, nekem ez tetszik legjobban. Nem szükséges magunkat kötni a szavakhoz. *Vagy:* Aki tudja hinni, hogy Szentháromság, higgye, aki nem, higgyen mást, amit tud. Minek úgy kiéleznai a dolgokat, áldatlan vitákat és mérges szócséplést felidézni? Itt is ugyanaz a veszély, mint az első kérdésnél. *Nem mindegy*, amire a liberálizmus azt mondja: *mindegy.* Nem mindegy, hogy mit hiszünk, nem mindegy, hogy semmit sem hiszünk vagy mindent hiszünk. Még veszélyesebb az a liberálizmus, amelyik annyira megy a hajlékonyságban, hogy a keresztényen hitvallást is szemrebbenés nélkül elmondja, azzal a hátsó gondolattal, hogy a részletkérdésekben, vagy (ami gyakoribb) a hit életbeli következményeiben sikerül leszerelni, semlegesíteni a hitet és megszabadulni tőle. Ez kiderülhet a következő kérdésnél: *Miért hiszed mindezt Istenről?* A hit felelete itt is határozott: Mert Isten maga így jelentette ki magát Jézus Krisztusban, mint egyetlen tökéletes kijelentésében, örök igéjében. Mert így tesznek bizonyosságot Róla az ószövetségi próféták és az újszövetségi apostolok bibliai írásai, melyek alapján kell Isten igéjét az egyháznak ma és itt hirdetnie. Istenről csak azt hihetem, amit Jézus Krisztusban kijelentett, amit a Szentírás alapján az egyház vall és amit a Szentlélek bennem megerősít. A liberális lehetőségek itt néha kemények, támadók (éppen azért kevésbé veszélyesek): *Miért csak* Jézuson keresztül, *miért csak* a Szentírásban, *miért csak* az egyház különleges hirdetésében? Ezek túrhetetlen korlátozások és szűkítések. Hát a többi vallásalapítók, hát a többi szent könyvek, hát a természet, hát a történelem, hát a tudomány és művészet mit vétett? Azokat is époly joggal hihetem, mint ezt, mert azok is Istenről beszélnek. *Vagy:* A hitet nem kell indokolni. Hiszem, mert úgy jön. Pont. Bármilyen további kérdést teszünk fel, a hit határozott feleletei mellett mindenütt felburjánzanak a veszélyes liberálizmus csábító, emberileg vonzó és megejtő feleletei és szabaddá tevő magyarázatai. *Pi. Mit hiszel Jézus Krisztusról? Ha mindezeket hiszed, mi hasznát veszed? Mivel tartozol Istennek?* Nincs olyan kérdés, legyen bár a legkisebb részletbe vágó, sem a gondolkozás, sem a cselekvés területén a hittel, vagy engedelmességgel kapcsolatban, amelyiknél ne találnánk számos veszélyes liberális lehetőséget, ne nyujtana a liberálizmus az Isten által nyújtott lehetőségnél valami szabadabbnak látszót, a hit és engedelmesség keskeny útjáról leszédítőt, hozzánk, emberekhez

közelebb állót. A veszélyes liberálizmus első képviselője a paradicsomi *kigyó* a maga biztatásával: Nem haltok meg . . . olyanok lesztek, mint Isten más képviselője a *pusztai kísértő* a Jézus elé tárt megejtő lehetőségekkel.

Míg a liberális lehetőség csak lehetőség, csak kísértés, nincs baj. A baj az, ha elfogadjuk, mellette döntünk, megvalósítjuk. Ami hitből nincs, bűn az. A magunkévá tett, mégpedig Istennel szemben magunkévá tett lehetőség bűn, annak minden rettenetes következményével. A kísértésnek annál nehezebb ellenállani, minél *finomabb* formában jelenik meg. Azon a durván liberális gondolon, hogy nem szükséges mindig Istennek engedelmeskedni, inkább megütődünk, mint azon az indokoltabbnak látszón, hogy nem szükséges mindig elmenni az istentiszteletre (otthon is lehet Istent tisztelni) vagy hogy minden ember tetszésére van az bizva, hogy jószívvel mennyit adakozzék. Csak a hit éles szeme látja, hogy mekkora szakadék választja el pl. azt a gondolatot, hogy ne legyünk sokbeszédűek, amikor imádkozunk, attól a liberális lehetőségtől, hogy hát akkor elég egy sóhajlás is az imádság helyett. Ilyen korokban, mint a mai is, szinte lehetetlen még érzékelteni is azt a beláthatatlan lehetőség tömeget, amit veszélyes liberálizmus névvel nevezhetünk és még kilátástalanabb vázolni azokat a pusztító következményeket, amelyek minden egyes veszélyes liberális lehetőség valósággá létele nyomán jelentkeznek.

Lehet e védekezni ellene? Lehet. A kísértést el lehet útasítani, a bűnnek ellene lehet és kell állani. A hit észreveheti a veszedelmet. Igaz (és ez alázatosságra kell indítsa mindnyájunkat), hogy a végső döntés abban a lekintetben, mi Isten szerint veszélyes liberálizmus s mi nem minden esetben Isten számára van fenntartva. A hit azonban épen erre a korlátra támaszkodva, amennyire Istentől adatik neki, *embertleg biztos* lehet a dolgában. Isten ajándéka képen a hit bátran és biztosan vallást tehet és ezzel megtörheti a kísértés kigyófejét. Csak Isten *kegyelme* ad látószemeket a veszélyes lehetőségek észrevételére, szavakat a biztos hitvallásra. Mi magánktól nem tehetünk semmit. A *lehetőlegveszélyesebb liberális* lehetőség itt jelentkezhetik: Ha semmit sem tehetünk, hát ne te gyünk semmit. Ha ezen a ponton engedünk, minden eddigi éleslátás és ellenállás hiábavaló volt, e ponton mindent elvesztünk. A hit itt is megmarad a keskeny úton, engedelmeskedik Isten parancsának. Tőle kér, *de kér* világosságot, a Szentlélek erejét, könnyörög erőért az ellenállásra, a hitben való szilárd megmaradásra, Istenre bízva, hogy tegye azt, ami kegyelmének tetszik.

(Református Wesselényi-kollégium).

M. Nagy Ottó.

„IGY SZÓL AZ ÚR“

Isten választottainak öltözete.

Kol. 3: 12—17.

A Szentírásban ismételtelen olvashatjuk ezt a felhívást: Öltözzétek föl . . .! Öltözzétek fel az új embert! Öltözzétek fel Istennek minden fegyverét! A kép maga a népi gondolkozásból van véve. A falusi ember ünnepi alkalmakkor felölti új ruháját. Ha valakit meg akar tisztelni, új ruhába öltözik és úgy megy a házához. Az ünnep megsértését látja abban, ha valaki mindennapi, viselt ruhában forgolódik az emberek között.

A Szentírás az Isten választottaihoz fordul, azokat hívja fel, hogy *mint szentek* és *mint szeretettek*, tehát *mint kiváltságosak* öltözzék fel amaz új ember új ruháját, amely Krisztusban jelent meg és Krisztusban vált ismertté. Aki hivatalos ama nagy mennyegzőre, amelyet Krisztus tart az Anyaszentegyházzal, annak ünnepi új ruhában kell megjelennie és így kell forgolódnia a választottak seregében és az Isten színe előtt. A test külső ruhájának is megfelelően tisztának és rendeznek kell lennie, de itt ama *belső öltözetről* van szó, amelybe a léleknek kell öltöznie, hogy ebben az új ruhában lépjen ki amaz új ember, amelynek újulása van Annak ábrázatja szerint való ismeretre, a ki teremtette azt . . . (Kol. 3: 10)!

Isten azt követeli, hogy az ő választottal, mint új emberek öltözzék fel azt a királyi ruhát, amelyet Krisztus ajándékoz.

És hogyan kell viselkednünk ebben az új öltözetben? Erre is megfelel az Írás: *És az Istennek békessége uralkodjék a ti szívetekben, amelyre el is hívatatok egy testben; és háldátosak legyetek.*

A kiválasztott ember abban különbözik más embertől, hogy a szívében hordozza a mennyet, annak nyugalmát, csöndes derűjét, szépségét, mert a szívében hordozza Isten békességét. Békekétlenek és kétségbeesettek a reménytelenek, a hitvesztettek, tehát a levertek. Békességet hordoznak a szívében, akik hisznek, bizakodnak, reménykednek. Nem azért, mert van erőfelegük még, hanem azért, mert életük az Isten akaratának a fundamentumán nyugszik. Ezek már a kezükben tartják a pálmát, a győzelem jelét, amelyet az Úr ad a kezükbe és várják a glóriát, amelyet az Isten keze fon a homlokukra. Ezek felnéznek az Urra, az Istenre. Nem, ezek az Isten békességének fénylő árnyékában, az Úr hatalmas karja alatt járnak. Ezek az Isten védelmében érzik magukat, gyermekeiket, jövődjüket és mindentüket, amik értéket jelentenek.

És háldátosak legyetek. Az új ember élet-útját a háldátosság jelzi. Hála ömlik a szívé-

ből, ragyog a tekintetéből, a szivéből, minden tettéből.

A háládatosság megnyitja a szívet Krisztus beszéde előtt, hogy harmatozzék abba gazdagon a bölcsesség. A háládatosság külön életközösséget teremt Krisztusban. Ilyen Krisztusban való életközösség kell nekünk, ahol tanítjuk és intjük egymást, de nem haszontalan emberi beszéddel és okoskodással, hanem olyan beszéddel, amely Krisztus Igéjéből születik, olyan bölcsességgel, amely annak édes mézéből csöpög:

zsolnárokkal és dicséretekkel. Tehát az intének, a tanításnak komolynak kell lennie, de nem komor kegyeskedésnek, hanem derült, ujjongó, örvendező építésnek.

És azzal fejezi be, hogy egész életünknek Krisztustól kormányozott életnek kell lennie, amelynek célja is az Ő dicsősége. Istentől nyertünk minden jót, Neki kell adnunk minden dicsőséget!

1935. január 19.

Amen.

Lelkipásztoraink új közössége.

I.

A református keresztyénség lényegéből következik, hogy nem ismeri el a külön papi rend létjogát és szükségét és azt egyenesen a keresztyén egyház megrontásának tekinti. A mi felfogásunk szerint az egyháznak egyetlen papja van, maga Krisztus, aki elvégezte az Isten kiegészítő egyetlen *áldozatot* és ezzel feleslegessé tesz minden papi szolgálatot. Áldozatának elvégzése után felment a mennybe és ott mint hú főpap az utolsó ítéletig éretünk az Atya előtt *közben jár*.

Ennek ellenére éppen a református egyház a protestántizmusnak az az *ága*, amelyik a lelkipásztori hivatalt a legmagasabbra értékeli. Luther szerint úgy áll elő a lelkipásztori hivatal, hogy a gyülekezet egyet megbíz a maga tagjai közül és erre rábízza a gyülekezet minden tagját egyaránt megillető igehirdetési jogot és kötelességet. Ezzel szemben Kálvin azt tanítja, hogy az Isten minden korban támaszt lelkipásztorokat és ezekre rábízza a tulajdon nyájának összegyűjtését és pásztoralását. A lelkipásztor lényegében Isten szolgája, akit Isten bíz meg a gyülekezet vezetésével. A gyülekezetre pedig azt bízta Isten, hogy az általa küldött lelkipásztort az Ő nevében, az előtte való félelemben imádság és böjtölés közben hívja el. Tehát előbb van a lelkipásztor, mint a gyülekezet. Ez természetes is, mert előbb van a gyülekezetet létrehozó és éltető Ige, mint a gyülekezet és előbb van az Ige pásztorok általi szolgálata, mint a gyülekezet. Csak ebben a felfogásban lehet az Ige egyház feletti tekintélyét megőrizni. Hogy pedig ez a gondolkodás ne vezessen református papi uralomra, az ellen magának az Istennek Igéje véd meg. Az a pásztort, akit Isten hívott el, tudja, hogy ő nem más, mint *szolga*, Isten Igéjének szolgája, *Minister Verbi Divini*, amint az ősi reformátusok mondták.

A lelkipásztori hivatal tekintélye, jelentősége és súlya, de egyben ítélete is, az Ige szentségéből és tekintélyéből következik. Ezt a gondolatot addig viszi a II. Helvét hitvallás, hogy az Ige hatékonyságát elválasztja a lelki-

pásztor életének minőségétől és megparancsolja a gyülekezeteknek, hogy a Krisztus szavát még a rossz életű tanítók szájából is meghallgassák.

Isten az anyaszentegyházat az Ige által tartja fent, az Ige szolgálatára viszont, ha kell a gyülekezetekkel szemben is, a lelkipásztorokat rendelte. Ez a beállítás és csakis ez a beállítás mutatja, hogy mi a lelkipásztori hivatal jelentősége az egyházban, de másfelől azt is, hogy milyen ítélet alatt áll a lelkipásztor, aki nem az Ige szolgálatában látja a maga hivatását.

A lelkipásztor életének és hivatásának igazi alapja tenát nem a gyülekezetben, hanem a gyülekezetet létrehozó és éltető Igében, nem itt, hanem ott fent van. És ennek ellenére a lelkipásztornak mégis itt lent, a valóságos emberek között azok gyülekezetében, nem azok tetszése és nem a maga akarata szerint, hanem Isten tekintete szerint kell élnie és szolgálnia. Ebből az ellentétből származnak a lelkipásztori élet igazi nehézségei és szenvedései. Az igazi nagy pásztrok, a próféták között hány volt, aki még a születését is megátkozta azok miatt a nehézségek miatt, amelyeket az Ige szolgálata teremtett benne és körülötte? Pál apostol sem szűnik meg emlegetni, hogy tövis adatott a testébe, hogy az őt gyötörje és hiába kérte az Urat, nem vette el azt őtől. A lelkipásztorok a szenvedő, megostorozott, halálra adott Krisztus szolgálói, aki maga megmondotta, hogy a szolga nem lehet előbbvaló az ő Uránál. Gondoljunk a református egyház első lelkipásztorára, Kálvinra: mennyi küzdelem, megáláztatás és kín között kellett emésztő szolgálatát betöltenie, de milyen boldog volt, hogy őt Isten elfogadta, hogy magát mint élő háláldozatot adhatta oda Isten szolgálatára.

Ha ez a lelkipásztori élet, ha az ekkora felelősséggel jár, ha ennyi áldozatot követel, önként adódik a gondolat, hogy a lelkipásztorok támogatásra szorulnak. És ki lehet nekik hűségesebb és igazabb támogatójuk, mint mennyei Uruk, maga Krisztus. Krisztus viszont a maga támogatását ígérete szerint mindig a testvéri közösségen keresztül adja, ő maga mondtotta, hogy ott van azok között, akik az ő nevében

gyűlnek össze. Fel lehet vetni a kérdést, hogy nem elegendő-e a lelkipásztorok támogatására az anyaszentegyház egyes gyülekezeteinek közössége, egyáltalán kell-e a lelkipásztornak a maga gyülekezetén kívül más keresztyén közösséget is keresnie hite és szolgálata erősítésére? Természetes, hogy a lelkipásztor az egyház életébe saját gyülekezetén keresztül kapcsolódik bele és a gyülekezeti életben első sorban neki kell megéreznie saját hitének erősödését, de a szolgálat, az Ige szolgálata, mindennél természetesebbé teszi, hogy a lelkipásztornak az egyházon belül azokkal is közösségben kell lennie, akikkel az Ige szolgálatában közös hivatást tölt be. A lelkipásztort Isten küldötte a gyülekezetbe. Az anyaszentegyház nagy közösségében a hasonló küldetéssel rendelkezőknek egész serege szolgál az Úrnak. A Szentírás maga tesz bizonyosságot az Úr munkásainak közösségéről. A tizenkét tanítvány mindvégig összetartott (ezt annyira fontosnak tartották, hogy az áruló Judás helyett új tizenkettediket választottak). Pál apostol is összetartotta a maga munkatársainak közösségét. Tudjuk, hogy Kálvinék a Genfben szolgáló pásztorokat és tanítókat minden héten egy délutánra összegyűjtötték és közös imádkozásban, írásmagyarázatban töltötték el az időt. A mi egyházunkban egészen 1871-ig fentáll az egyház külön lelkipásztori testülete, a zsinat. Ennek a konzisztóriummal való egyesüléséből állott elő egyházkerületi közgyűlésünk és állandó Igazgatótanácsunk. Ettől az időponttól kezdve egészen lelkészértekezletünk megalakulásáig (1936. szeptember 10.) nem volt olyan egyházi testületünk, amelyik kötelező módon minden lelkipásztort magában foglalt volna, vagy amelyeknek munkájában minden lelkipásztor egyenlő jóindulattal vett volna részt. A lelkészértekezlet megalakulása, ha ezzel a szervünkkel igazán Isten szerint tudunk élni, minden tekintetben egyháztörténelmi nevezetességű esemény, mert benne egy olyan fonalat vettünk fel ismét, amely a reformáció óta élesen huzódott végig egyházunk életén, de amelyik hatvan éven keresztül megszakadt. Ez a magyarázata annak, hogy most nagyobb cikk keretében kell a lelkipásztori tömörülés kérdésevel foglalkoznunk. Ennél a határkőnél megállva, rá kell tekintenünk arra, hogy részleteiben is mi lehet a lelkipásztorok új közösségének, az értekezletnek a feladata.

II.

Ha a lelkipásztori élet alapját Isten igehirdetésre küldő megbízatása képezi, akkor természetes, hogy minden lelkipásztori közösség első feladata olyan alkalmak keresése, amelyekben át a lelkipásztorok Ige iránti engedelmsége erősödhetik. Ezért kell a lelkészi értekezlet munkájának sarkkövétől az Ige egymás közötti hirdetését és a közös imádkozást tennünk. Mi, lelkipásztorok mélyen és igazán érezzük, hogy saját lelkünk ápolása mindennél fontosabb és

szükségesebb. Egészen őszintén megvallhatjuk, hogy gyülekezeti munkánk hordozásához feltétlenül szükségünk van azzal a Krisztussal való életközösségre, akinek szolgálatában állunk.

Az Ige szolgálatának másik feltétele az Ige tudományában, a theológiában való gyarapodásunk. Az igazi református értelmezés szerint a theologia nem más, mint az Ige igazságainak lefordítása a mai ember számára. Minden theologiai munka lényegében bibliafordítás. Erre a munkára a theologiai fakultáson eltöltött évek csak bevezettek, de igazi theologussá, azaz bibliafordítóvá csak az Ige tudományával való örökös foglalkozás által lehetünk. A közmondás ezt egyszerűen úgy fejezi ki: „A jó pap holtig tanul.” A mai időkben a tanulás külső feltételei nehezen szerezhetők meg. Drágák és nehezen hozzáférhetők a tudományos könyvek és folyóiratok, sokba kerül a tanfolyamokra való elutazás. A lelkipásztorok nagy közösségének meg kell keresnie azokat a módokat, amelyek között ezeken a nehézségeken könnyíteni tud.

Mi az Igét azért hirdetjük, hogy Isten kiválasztott népe, az egyház fegyelmezett és rendes életet tudjon élni. A fegyelmezett életet pedig csak a fegyelmezés gyakorlásával lehet elérni. Kálvin az egyházi fegyelem gyakorlását az egyházi élet egyik legfontosabb feltételének tekintette. Észközétül a lelkipásztor vezetése alatt álló presbitériumot jelölte ki. Ebből kifolyólag nagyon hangsúlyozza, hogy a fegyelmet gyakorló lelkipásztorokkal szemben kell első sorban és a híveknél szigorubb mértékben a fegyelmet gyakorolni, különben a lelkipásztorok a Jézus által megítélt írástudók bűnébe esnek, akik súlyos terheket raktak az emberek vállára, maguk pedig azok viselése alól kibújtak. Az egyházi fegyelmezés és törvényszéki, bírói eljárás között lényeges különbség van. A lelkipásztorok új közösségének kell annak a módját megtalálnia, hogy bírói eljárás nélkül az Ige fegyelmező erejének érvényesítésével testvéri közösségében tudjuk egymást inteni, figyelmeztetni és dorgálni, hogy így magunk között biztosítani tudjuk annak a Léleknek uralmát, akiknek szolgálnunk kell. Nagyon sok, későbbben súlyos bajokban kiütődő fegyelmezetlenségnek lehet elejét venni a lelkipásztorok közösségi élete által.

Egyházunk ma döntő történelmi forduló központjában áll. Az egész világ átalakult egyházunk körül. Kisebbségi egyház lettünk és ebből a kisebbségi helyzetünkben egy egész sereg olyan feladat hárult egyházunkra, amelyekre kellőképpen nem vagyunk felkészülve. Ugy érzem, hogy minden tekintetben nehezebb és megpróbáltatóbb napok jönnek egyházunkra. Olyan idők jöhetnek, amelyek nagyon megrostitják egyházunk egész életét. Mi pedig erre nem vagyunk felkészülve. Az új kisebbségi lelkipásztori típust Isten egészen határozottan alakítja közöttünk, de ez a típus még nincsen kialakulva. Kialakulásától pedig nagyon sok

minden függ egyházunk elkövetkező napjaiban. Nekünk a lelkeszi értekezletet kell annak a műhelynek tekintenünk, ahol közös tusakodásban, a mai élet súlyos kérdéseivel való szembenézésben Isten Lelkének alkalmat tudunk adni arra, hogy bennünket ma is célbataláló nyilvesszőkké kovácsoljon. A lelkipásztorok mai helyzete minden tekintetben súlyos. Attól félek, hiú ábrándokat kergetünk, ha a külső állapotok javulásán ábrándozunk. A mi feladatunk nem lehet más, mint az elkövetkező még súlyosabb időkre való komoly és öntudatos felkészülés. Krisztus ma alkalmat ad, hogy gyakoroljuk magunkat az ő szenvedéseinek vállalásában. A lelkeszi értekezleteknek kell a mai lelkipásztorok gondolkozását belevágnia a mába és felvértéznie a holnapra.

Mindezt pedig csak akkor tudjuk megtenni, ha valóban *testvéri közösséggé* tudjuk alakítani az értekezletet. Az értekezleti életben a közösségi keresztyéni erényekben kell magunkat gyakorolnunk. Nekünk, akik a megbocsátást hirdeljük és a bocsánatkérésre tanítjuk a hiveket, ebben a közösségben akar Isten alkalmat adni arra, hogy a közöttünk fentálló ellentétekkel az Ige szerint szembe nézzünk. Meg kell mutatnunk, hogy a keresztyén testvéri szeretet nem szó, hanem erő. Ebből kifolyólag munkálkodnunk kell olyan keresztyén szeretetintézmények létrehozásán, amelyek a külső segítségre szoruló lelkipásztorok javát tudják szolgálni. Gondolok itt a betegek, elaggottak, lelkeszi árvák, özvegyek gondozására szolgáló intézmények alapítására és támogatására.

De más esetekben is be kell töltetnünk az Ur parancsát, hogy egymás terhét hordoznunk kell. Ma mi magunk csak a terhek testvéri megosztásával tudunk egymáson segíteni.

Ezek a kérdések már szorosan összefüggnek a lelkipásztorok *anyagi* helyzetével. Nem mondok nagyot, ha kijelentem, hogy ma a lelkipásztorok egyharmadának az anyagi bevétele alatta marad a létminimumnak. Sajnos, ezeket a lelkipásztorokat ismeri az egyházi és világi közvélemény a legkevésbé, mert ezek még kisebb összjövedelekre is ritkán mozdulnak ki falujukból. Azt mondhatjuk, hogy a lelkipásztori közösségnek csupán egyharmada rendelkezik azokkal a külső anyagi feltételekkel, amelyek között úgy-ahogy fent lehet a társadalomtól megkívánt életszínvonalat tartani. Nem lehet azon csodálkozni, ha a lelkipásztorok közössége akar ezen az anyagi helyzeten változtatni. Ezen a helyzeten változtatni azonban nem könnyű dolog. Sokan azi gondolják, hogy az *államsegély* méltányosabb kiutalásával ezen a helyzeten lényegesen lehet változtatni. Egyházunk mai helyzetében mindent meg kell tenni azért, hogy a kormány, ha már támogatja az ország egyes egyházeit, ebben a támogatásban a teljes igazságot alkalmazza mindenik egyházzal szemben. De a legkomolyabban ki kell je-

lentenem, hogy az államsegélyügy legkedvezőbb elintézése sem oldja meg azt a súlyos anyagi helyzetet, amelyben lelkipásztoraink vannak. Jól kell látnunk, hogy az egyházak államsegélye a letűnt európai liberálisizmus egyházpolitikájának egyik megnyilvánulása. A mi egyházunk még a magyar uralom alatt azért követte bevezetését, mert lelkipásztoraink a múlt század második felében, ha mostani anyagi helyzetükhöz nem is mérhető, de meglehetősen súlyos anyagi helyzetben voltak. Az 1848-i jobbágyfelszabadítás megszüntette a régi patronusi birlokok javarészét és így a lelkipásztorok elesetek a régi patronusi támogatástól. Mivel a gyülekezetek a legtöbb helyen nem vállalták a lelkipásztori fizetés terheinek az átvállalását, lelkipásztoraink lényegesen megcsappant jövedelemmel tengeték életüket. Ebből a gazdasági válságból jelentett szabadulást az államsegély. Ma azon kell gondolkoznunk, hogy miképpen lehet valami egészen új alapot találni a lelkipásztori élet anyagi feltételeinek biztosítására, mert az államsegély egy mindinkább letűnő kor utolsó maradványává, a szó szoros értelmében maradványává lesz. A lelkipásztori fizetésrendezés kérdése tehát egyáltalán nem merül ki az államsegély növelése érdekében folytatott harccal. Nekünk jól kell látnunk, hogy a reformáció óta legalább négyszer alakult át egész gyökerében a lelkipásztori fizetés alapja. A ránk köszöntött új korban az egészen új alapot és módot kell megtalálnunk. Isten a lelkipásztorok külső életéről való gondoskodást a gyülekezetekre bízta, de már az apostoli korban látunk arra példát, hogy a szegényebb gyülekezeteket terheik hordozásában a nagyobbak segítették és voltak olyan pásztorok, akik azzal dicsekedtek, hogy kezük munkája után élvén, nem veszik igénybe a gyülekezetek részéről azt a jutalmat, amire érdemesek. Nagyon alapos vizsgálódással kell ezzel a kérdéssel szembenéznünk. És mi lehet erre a szembenézésre alkalmasabb keret, mint a lelkipásztorok testvéri közössége?

III.

A fentebbiekben nemcsak a feladatokra, hanem azokra az áldásokra is megpróbáltam rámutatni, amelyeket Isten a lelkeszi értekezleten keresztyűi akar megmutatni. Nem mulasztatom el, hogy rá ne mutassak egy pár olyan *kisértésre is*, amely akadályozhatja ennek a közösségnek a munkáját.

Mindenek előtt attól kell a lelkipásztori közösségnek óvakodnia, hogy életét és munkáját *elszakítsa az egyházat létrehozó és tápláló Igétől* és attól az *egyházról*, amelyben az Igét szolgálnia kell. A lelkipásztori élet anyagi kérdéseinek megoldására sincsen más út és mód, mint amelyet az Ige mutat. Minél mélyebb igehirdetés folyik egy gyülekezetben, annál szívesebben gondoskodnak az igehirdetőről. Minél igazabb nevelőmunkával segíti az egyház hiveit arra,

hogy jobb anyagi lehetőségekhez jussanak, a hívek annál inkább képessé vannak arra téve, hogy az egyház újabb terheit hordozni tudják. Minden lelkipásztori tömörülés, amelyik bármilyen tekintetben is ki akar szakadni az egyház testéből, legelső sorban magának a lelkipásztori társaságnak árt.

A lelkipásztorok értekezletének programja nagyon sok ágú. Ebből kifolyólag az a veszedelem fenyeget, hogy *egyik vagy másik ágat tekintjük az egyedüli célnak*. Vagy esetleg a közösségen belül olyan csoportok alakulnak, amelyek az egyik-másik részletcél a többi fölé emelik. Nekünk világosan kell látnunk, hogy a feladatok rendező elve Isten Igéje és minden részletfeladat annyiban fontos, amennyiben megoldása az Ige szolgálatában segít.

Nem szabad elfelednünk, hogy az anyaszentegyháznak a *lelkipásztorok nem egyedüli szolgálói*. Melleltük ott vannak a tanítók, tanárok, presbíterek, diakonisszák, diakonusok. Egyháznak törvénye nemcsak a lelkipásztorok, hanem a tanítók és tanárok hasonló szervezkedését is elrendeli. Az egyház munkásainak egyházon belül szervezett munkaközösségei soha sem kerülhetnek egymással szembe. A különböző ér-

tekezletek munkáján keresztül a különböző testületek közötti kapcsolatokat mindennél hatalmasabban munkálnunk kell. El kell jutnunk oda, hogy a különböző munkások között fentálló valóságos és látszólagos ellentéteket és surlódásokat eltüntesse a közös ügy szolgálatának heve. Minél több alkalmat kell keresnünk arra, hogy lelkipásztoraink, tanáraink és tanítóink együtt az Ige mellett találkozzanak.

Végül nagyon kell arra vigyáznunk, hogy híveink is meglássák, hogy tömörülésünre a közöttük és értük végzendő igehirdetésünk hívebb szolgálata sarkal. Nem vezethet a lelkipásztorok tömörülése a lelkipásztorok és *világiak* közötti ellentétek kielezésére. Nem ismétlődhetnek meg azok a harcok, amelyek a múlt században folytak a lelkipásztorok és világiak között.

Mindezekről az említett és meg sem említett veszedelmektől csak egy óvhatja meg a lelkipásztorok új közösségét: az egyetlen ügyre, Isten ügyére való állhataos figyelésünk. Viszont az Igének való engedelmesség ebben a közösségben a lelkipásztoroknak és rajtuk keresztül az egész egyháznak kibeszélhetetlen ajánlékokat fog nyújtani. *László Dezső.*

Gyermekvédelem falun.

Anyaszentegyházunknak egyik legfontosabb kérdése lett a gyermeknevelés. Minden idők minden szülei, vezetői és gondolkodói sokat gondoltakoztak és tettek a gyermekért, e nélkül a mai fejlesztési fok el sem képzelhető. A szülők azért, hogy gyermekük méltó örököse legyen lelki és anyagi javaiknak, az Egyház munkásai pedig azért, hogy a gyermek lelki világa kitérüljön az egyéni célkeresésből a közösségi élet és tevékenység, a másokért való munka és egymásért való felelősség megszeretésébe és gyakorlásába. Ez a tevékenység öröklék nevelői és védelmi irányú.

Régebben és most is alakulnak egyesületek, társaságok, melyek a gyermekek egy bizonyos részét akarják különös pártfogásban részesíteni, így pld.: az árvákat gondozók, bűnöző gyermekek kérdésével foglalkozók vagy a tehetséges gyermekeket kiválasztó, védelmező és támogató egyletek. Segélyegyletek stb. Az Egyház munkásainak azonban nem lehet elhanyagolni egyik részét sem a Parancsnak: „*prédikáljatok... gyógyítsatok... tisztítsatok... megkeresztelvé őket... tanítván őket. Szeressétek egymást...*” Bármily elhanyagolt is valaki. Annál inkább.

A Krisztustól vett szeretetnek egész nagyságára es erejére van szüksége a falusi gyermeknek ma is. Kérdés azonban az, hogy: hogyan és kitől, azaz kiktől kaphatja ezt. Olyan szeretetet, mely véd, nevel, buzdít, javít, vezet, — csak az Igével táplálkozó szülők, nevelők és pásztorok adhatnak. És egy — felelősség tudatára nevelt — hívő közösség. Az Egyház. Először szükséges megvizsgálni azt, hogy milyen védelemre van szüksége a gyermeknek, vagyis melyek azon veszélyek, melyek különösen a falun levő gyermekeinknek életét (testét, lelkét) fenyegetik, melyekkel szemben különös védelemre szorulnak.

Elsősorban kell említenünk a szülők lelki életének lanyhaságát a család életében. Gondolkozásban, beszédben, cselekedeteiben a gyermek látja magán a szülők életét. A káromkodást — nagy népi bűn — a gyermek öröklék felnőttektől tanulja. A káromkodás alapja sok békétlenségnek, mutatója a tiszteletlenségnek és

gyümölcse a pogányos erkölcsnek. Gyökere és gyümölcse. A gyermek érdekében a szülők és vezetők együttessel küzdelmére van szükség e népet fertőző „rossz szokás” ellen. A falusi gyermek másik nagy veszélye a sok utcázás, csatangolás. Az év nagy részében nem tudják a szülők gyermekeiket lefoglalni minden időben, eltűnik a szem elől, gyakran reggeltől-estig nem lehet látni őket. Hogy mit csinál ilyenkor? A későbbi beszélgetéseik és a falakon megjelenő epigrammáik árulják el. A szülővel bíró falvakban annyira megszokják a gyermekek a bort, mely még reggelire is „kijár”, hogy az V—VI. osztályosok már „pótoltak”, közösen vásdrollak — de már nem bort, hanem — pálinkát. Nem szabad elhallgatnunk azt a veszélyt sem, mely a korai táncnak következménye lehet. A falusi szülők kikövetelt, hogy a gyermekek — az egyház által immár rendszeresített — bálokban reggelig ott lehessenek. (9—14 év.) A gyermek tánc megakadályozása már kihatott még az egyh. adóig is. És sok keserű órát szerzett a kezdeményezőknek. Van falu, hol a szülők rendes és rendszeres vasárnapi táncot rendeznek, cigányt fogadnak gyermekeiknek. Vezetők panaszkodnak, mert a tánc teljes felügyelet nélkül van. Még semmit sem tudtak tenni e szokás ellen. Sok gyermeket meg a szülők kényelemből vagy haragból, iskolagyűlöletből, vagy mert nem tudják a gyermekek ruházatközlési igényeit kielégíteni, (különösen leányoknál) elküldik szolgálni városba. Falura nem igen megy. Nagy százalékra ezeknek nem tér vissza. De a hazanemerték még nagyobb százalékra teljesen eltűnik. Szüleik sem tudnak rólok. A szolgálni induló iskolás gyermeket a mag. okt. törv. szerint a ref. iskola — ha nincs belvra — nem kötelezheti iskolába járásra. Ezt ki is használják. Nem lenne aggasztó, ha kevesen lennének, habár a 100-ik juh elvesztése a pásztorra öröklék vánd és ítélet. Meglátszik a szülők gondatlansága a gyermekek 70 százalékánál abban, hogy templomba járásra nem szoktatják. Magukkal nem hozzák és nem is küldik. S ha még megemlíttük azt a nemtörődőséget, melyet a falusi szülők általában tanúsítanak a pontos

iskolába járást illetően, — összel-tavasszal állatok őrzésére adván gyermekeiket, cseppet sem törődve a kemény csapásokkal, mely a tanítókat ezért éri — úgy gondolom nagyjában összefoglaltam a veszélyeket.

Ezek akadályozzák és módosítják a gyermek fejlődését. Szükséges tehát megtalálni az útát a minél helyesebb fejlődéshez; főképpen az szükséges, hogy akikre van bízva a gyermek, azok gondoskojanak tudatos eszközökkel annak neveléséről, védelméről.

A gyermekvédelem tulajdonképpen szülők nevelése és gyermekek nevelése. Elsősorban szülők nevelése. Igazi védelemről addig nem beszélhetünk, míg a szülők nevelése megoldva nincs.

A konfirmációig terjedő időnek: csecsemő, kisdéd, iskolaköteles, serülő éveiben a szülőknek feladataikról tájékozódva kell lenniük, hogy tudatosan és tervszerűen végezhesék kötelességeiket. A csecsemő korban leginkább a testi nevelés; óvás, gondozás terén kell különös figyelmet kifejtsenek. A lelki élet szempontjából a kötelességünk inkább védő. Veszély ebben a korban a szülők részéről az, hogy nyári munka idején hlányosan és rendetlenül vannak táplálva, ha sírnak pálinkás kenyeret kapnak, ha pedig éjszaka sem hagyja nyugodni a családot, akkor mátközetet kap. Tapasztalat az, hogy a gyermektáplálás és gondozás sok ismeretbelli hiányt mutat falun.

Kisdéd korban a gyermek érzékszerveinek gyakorlása a legfőbb gond. Játékra, türelem, pontosság, tisztaság, rend, evésnél imádkozásra nevelés. Tanköteles korban kezdődik igazában az erkölcsi, testi és érzelmi nevelés, melynek nagy jelentőségét nem lehet megmérni a gyermekvédelemben. Ez az a kor, mely be kellene, hogy írja „a tanuló lelkebe az élet nemes felfogását, az igazság győzelmében való bizalmat, a munka sikerének hittét“ (Imre S.: Családi nevelés). Az iskola gondoskodik a testi nevelésről, melynek célja: az egészség; értelmi nevelésről, melynek célja: a tudás; erkölcsi nevelésről, melynek célja: nemeslelkűség. Ebben a korban veszély fenyegeti a gyermeket a szülők és nevelők részéről is. Szülők részéről: gyermekek nem kapják idejében a táplálékot, az iskolás gyermek ezért bágyadt, fáradt, figyelmetlen, leckéjét nem tudja elvégezni, a táplálkozás hiányos, sok esetben lopni kényszerül, a tisztaság nem elegendő.

Nevelők részéről falun: iskolai szünetek be nem tartása, testnevelés elhanyagolása, érzelmi nevelés túlsúlya, kedély és lélek nevelés hiánya. Falun a szülők azt gondolják, hogy eleget tesznek kötelességüknek, ha gyermekeiket iskolába küldik, jóformán attól várnak mindent, ők maguk építő irányban nem sokat tesznek, ezért szükséges, hogy a nevelők, lelkipásztor, tanító nagyon felhasználják az iskolai 7 évet. Ez a kor már kiválóan alkalmas szoktatásra és nevelésre. Nem elég csak az érzelmi, oktató munkát elvégezni, hanem szükséges gondot fordítani arra, hogy a gyermekek a kegyességben gyakoroltassanak. Ima, jószívliség, segítség, szeretet. „És gyakoroljad ezekben fiatalod V. Móz. 6:7.“ Hogy érzésük legyenek tisztábbak, gazdagabbak, gondolkodásuk emelkedettebb, vágyaik nemesebbek.

Kötelességeinket következőkben foglalhatjuk össze: szülők nevelése, vagy önnevelése, nevelők nevelése és önnevelése és hívek közösségének nevelése az egyházköztség gyermekéért való felelősség-hordozásra és áldozatkészségre. Az Egyház hivatalosnak és elhívottjainak sok kötelessége van falun is — a gyermekvédelem szempontjából — a szülőkkel szemben. Manapság emlegetnek házasulók-, szülők-iskoláját; körülbelül ezt kell szervezet nélkül megvalósítani. Egy falusi ember pld. keveset hall a részegség okáról és következményeiről, a bűnös életnek a gyermekekre való hatásáról, főzés, befőzés, háztartás, egészségvédelem, gyermeknevelés, önnevelésről, melyek egyúttal gyermekvédelmi kérdések is. A szülői értekezletek megtartása valóban törvény kellene legyen egyházkerületünkben. A falusi gyermek gazdaértékelés szerint — sok helyen — a barmok után következnek. A 12 gyermekből 4-et megévő, 4-et eladó kinal szülők gondolkodásától (Varga:

Nevelés) a fiát feldolozni kész Abrahamig hosszú az út. De a munka is. Sok életfelfogást kell helyes útra terelni még a „szolgáknak“. A gyermekvédelem ügye megkivánja az Egyház munkásaitól, hogy ránevelődjenek bizonyos kérdések meglátására és mérlegelésére. Ilyenek: melyek a falu azon bűnei, melyek hatása érezhető a gyermekeken is pld. hazugság, lopás, megbízhatatlanság, pletyka, módon felüli öltözködés, káromkodás, iszákosság, verekedés, paráznaság, vagyongóg, táncban való viselkedés. Mire költenek leginkább legények, leányok, férfiak, asszonyok. Etlvényedések ellen már a gyermekekkel fel kell venni a harcot. I. Tim. 4: 16.

Érzik minden tekintetben, hogy a nevelők nem használják ki a törvény adta lehetőségeket egyházmegyei és egyházkerületi tanítói, nevelő célú gyűlések tartására.

Szükséges leend felébredteni a felelősséget egyházközségünk minden tagjában az összes gyermekek védelme, megóvása és rendes fejlődése érdekében például minden gyermekkel szemben való gondosságot, jósságot, szíveséget, felügyelet, segítséget. Az Egyház kötelessége, hogy a jobb tehetségű, értékes gyermek továbbneveléséről gondoskodni igyekezzenek. Egyházunkban különösen szükséges az Úr előtt nevelkedő ifjak serege. Konfirmáció idején — mely a gyermekkor végét jelenti — szükséges beszélni a szülőkkel és gyermekekkel a pályaválasztás kérdéséről, mely a falusi emberek életében is nagyfontosságú kérdés.

Ezért egyházi vezetőknek tájékozódással kell rendelkezniük az ipartörvény és elhelyezkedés lehetőségeiről. Földnélküli vagy kevés birtokú szülők különösen rászorulnak az irányításra.

Mi lenne ilyenformán a gyermekvédelem falun? Egészséges lelkű, — testű, — szellemű gyermekeknek folytonos nevelése, vezetése, irányítása, szülők-nevelők-hívek által úgy és olyanra, hogy a konfirmáció alkalmával szülők és nevelők vallhassák boldog bizonyossággal: „mindeneket megtartottam, akiket rám bízál“ — az ifjúkor lépcsőjén levő gyermek pedig bizakodó és örvendező lélekkel tehessen vallást az ő Uráról, akiben bízni megtanították és Akihez hisz és engedelmeskedni elhatározása. Isten minden népek vezetőket, pásztorokat rendel, azokat felesőssé teszi a „nyáj“-nak egészséges életéért, (Ezékéiel 34: 4.) fejlődéséért, „legeltetéséért“.

És ma még ott vannak, várnak az iskola nélküli egyházaik gyermekei is. A Péternek szóló parancs pedig „Legeltesd az én bárányaimat“ ezekre is vonatkozik, minden akadály dacára is. . . „mert el vannak gyötörve és szétszórva, mint a pásztor nélküli való juhok.“ Az aratni való sok, de a munkás kevés.

Kérjük az aratásnak Urát, hogy küldjön munkásokat az Ő aratásába!

BÖJTJE ZOLTAN.

„Angolországban is van vallásos nevelés. Minden családban, minden iskolában és az önképzés hosszú útján mindenütt a biblia az első és legfőbb nevelési eszköz, amellyel szintén mély vallásosságra, Isten félelmére és könyörületességre nevelnek. De van ezenkívül még négy fontos nevelési tényezőjük. Nevelnek nemzeti játékokkal önuralomra, törvénytisztetletrre, társas együttlérzésre és az egészség megóvására; nevelnek Shakespeare-rel józan, praktikus életfelfogásra; nevelnek családi, iskolai és nemzeti tradíciókkal oly egészséges közszellemet, amely minden új tagot átgyúr, amely a szülőföld szeretetére, mások megbecsülésére, önértetre tanít; végül nevelnek munkával józan életmódra, szívós kitartásra, okos takarékoságra és a munka megbecsülésére. Egyszóval: Angliában akaraterős valláserkölcsi jellemeket nevelnek.“

(Glockner : Jellemnevelés.)

Egyházunk Munkája

A Presbiteri Világszövetség kiküldötteinek látogatása.

Szeptember hó közepén majdnem egy hetet töltöttek körünkben a Presbiteri Világszövetség kiküldöttei: Dr. Macdonald Webster, Dr. Paul és Hamilton urak. Dr. Webster régi barátja egyházunknak, Dr. Paulban és Hamilton urban viszont új barátokat nyert egyházunk. Több gyülekezet és intézmény meglátogatása közben az Aiud-on rendezett lelkészértekezleti alakuló közgyűlés alkalmával volt a vendégek hivatalos fogadtatása. A vendégek itt tartózkodása ismét erősítette a református világszövetség erejében való hitünket. Jó volt hallanunk, hogy ma minden református egyház — és nemcsak a miénk, — a legnagyobb nehézségek között él. Mi mostani gyávaságunkban nem merjük felismerni egyházunk életén Isten megtartó kegyelmének jeleit, hanem állandóan sópánkodunk. Vendégeink szavai ezt a sópánkodó, a nehézségeket nem Istentől adott próbaként felfogó lelket itéltek meg bennünk.

Egyházkerületi lelkészértekezletünk megalakulása.

Az 1928-ban rendezett Turda-i nagyhetünkön összeült lelkipásztori konferencia az értekezletet látta annak az alkalmas keretnek, amelyben egyházunk lelkipásztorai kivétel nélkül megtalálhatják azt az egyházi közösséget, amelyben szolgálatukra jobban elő tudnak készülni. Az elmúlt nyolc év alatt egymás után alakultak meg az egyes egyházmegegyék értekezletei. Így érkezett az idő a kerületi értekezlet megalakulására is. Az értekezlet tisztikarának összeállítása hitünk szerint a legszerencsésebben történt, mert abban a lelkipásztorok társaságának minden irányzata és rétege a legarányosabb képviselést nyerte. Az értekezlet tisztikarának lesz az a feladata, hogy kialakítsa azt az egyetemes lelket és munkarendet, amely szerint minden lelkipásztornak munkálkodni egyre súlyosbodó nehézségeink között. Az elnöknek választott *Vásárhelyi János*, püspök személye a legnagyobb emberi biztosíték amellett, hogy ez a tömörülés egyetlen célt lát maga előtt: az anyaszentegyház szolgálatának az ügyét.

A Kálvin Intitutiójának jubileuma.

Szeptember 11-én értékes ünnepek keretében áldozott egyházkerületünk Kálvin főműve emlékének. Az Aiud-i templomban összegyűlt majdnem kétszáz főnyi lelkipásztori sereg és a hívek nagy tömege előtt *Vásárhelyi János*, püspök prédikációja az Istitutióban nyilvánuló *egyéni és közösségi* lelket és az abból következő református magatartást állította a hallgatóság elé. *Dr. Tavaszy Sándor*, professzor az Istitutio *hitvallási* jelentőségéről tartott művészi felépítési előadást. Majd *Dr. Musnay László*, rektor-professor ismertette azt az utat, amelyet az Istitutio megtett *egyházunk életében*. *Kádr Géza*, esperes viszont azokra a *gyakorlati szempontokra* mutatott, amelyeket a lelkipásztori munka számára ad az Istitutio. Egyházkerületünk iratterjesztése külön füzetben adja ki az értékes beszédet.

Évnyitó ünnepély a theologiai fakultáson.

E hó 4-én tartott theologiai fakultási évnyitó ünnepély a személyi változások jegyében zajlott le. Ez alkalommal tartotta meg *Vásárhelyi János*, püspök, főfelügyelő első évnyitó bibliamagyarázatát és ugyancsak ez alkalommal üdvözölte őt *Dr. Gönczy Lajos*, a fakultás új igazgatója, aki évnyitó beszédével először lépett mint igazgató a nyilvánosság elé. Megnyitó beszédében különös mértékben foglalkozott a nyugalomba vonult *Dr. Kecskeméthy István*, professzor alakjával és küldetésével. Az évnyitón mutatkozott be az ó-szövetségi tudományok új profeszora, *Nagy András* is. Az intézet I. évfolyamára 20 kerületünkbeli, 5 szomszéd-

kerületi és 3 jugoszláviai ifjút és egy lányt vettek fel. A megnyitó ünnepélyen részt vett *Dr. Barth Károly*, baseli theol. tanár is.

Nagy András.

Október 4-én iktatták be a theologiai tanári állásába *Dr. Kecskeméthy István* utódját, *Nagy Andrást*, az ó-szövetségi tudományok tanárát. A beiktatás alkalmával egy pillanatra meg kell állnunk. *Nagy András* több mint egy évtizedes gyülekezeti lelkipásztori munka után lépett a theologiai nevelés szolgálatába. Lelkipásztori munkája széles mezejű és mély munka volt. Egyaránt fáradozott a gyülekezet belső és külső építésén. Utódjára szépen megindított gyülekezeti életet és megújított egyházi épületeket hagyott. Magántanári vizsgájával és másfélévi helyettes tanári munkájával megmutatta, hogy Isten értékes kegyelmi ajándékokat bízott rá a theologiai tudományok művelésére és a lelkipásztorok nevelésére. Szélfoglaló beszédében bizonyosságát adta annak, hogy a bibliai tudományokat nem vallástörténeti kutatásnak, hanem Isten kijelentése megismerésének és Igéje hirdetésének tekinti. Ő már a második theologiai tanár, aki a világháború utáni nevelésű, fiatalabb lelkipásztorok közül került a lelkipásztor-nevelés szolgálatába. Mint lapunk munkatársát és barátját örömmel köszöntjük új munkahelyén és Isten áldását kérjük életére és munkájára. L. D.

EGYHÁZI KRÓNIKA

Angol-román egyházi kapcsolatok. Az anglikán és orthodox egyházak között régóta megindult egy kölcsönös ismerkedési és barátkozási folyamat. A román orthodoxia vezetői közül sokan magukévá tették a két egyház egyesülésének eszméjét s azt főleg politikai okokból is előnyösnek tartják. Ezért a néhol megnyilatkozó ellentétes felfogással szemben is kitarítottak az együttműködés mellett, melynek ügye a tavaly nagy lépéssel haladt előre. Ugyanis az anglikán egyház egy tekintélyes küldöttséget küldött 1935-ben országunk fővárosába, ahol a két egyház között létrejött az első fontos megegyezés a papság elismerésére nézve.

Ezt a látogatást Miron Cristea már a tavaly viszsza akarta adni, de a közbejött események miatt (az angol király halála) elhalasztotta látogatását. Most azután a nyáron tíz napos látogatást tett Angliában, hol jún. 28—júl. 8-ig tartózkodott. Látogatásának az volt a célja — írja az Universul egyházi krónikása —, hogy lássa: mit szólnak az anglikán egyház szervei, valamint maguk a hívek a két egyház között létrejött megegyezéshez? Mert a román orthodox egyház vezetőinek véleménye szerint végeredményben az anglikán egyháznak a régi édesanyjához, az orthodoxiához való visszatéréséről van szó. Ennek a lehetőségét, a papok és intellektuelek felfogását akarta a román patriarcha mostani útjával kapcsolatban tanulmányozni.

Amint az „Universul” c. lap okt. 2-iki számában megkezdett cikksorozatában olvashatjuk, Miron Cristea jenemített látogatása a legnagyobb sikerrel járt. Az anglikán egyház vezetőit, papjait és püspökeit nagyon meghatóta a patriarcha jelenlétével. A tiszteletre rendezett fogadások és ünnepélyek egymást érték. Egyik legfényesebb ünnepséget a londoni anglikán püspöknél rendezték. Jelen voltak a Fulham-i és Gibraltár-i püspökök, Lord Cecil és még sok előkelőség, akik mind kezdet csökoltak Miron Cristea patriarchának. Általában a püspökök és papok mindenütt nagyon meg voltak illetődve a patriarcha jelenlététől és sok helyen könnyes szemmel, térdendállva kérték az ő áldását.

Az Athaeneumban maga az anglikán primás fogadta Miron Cristeát, aki itt nagy beszédet tartott. Hosszú érveléssel bizonyította, hogy az orthodox egyház az összes többi egyházak édesanyja. Reméli éppen ezért, hogy az anglikán egyház, mint a görög keleti egyház leánya, meg fogja találni az édesanyjához visszavezető

utat. Ennek a visszatérésnek nagy keresztyén jelentősége lenne, folytatta tovább a patriarcha, mert a görög-keleti orthodox egyház érintetlenül megőrizte a tiszta apostoli tanítást.

Beszéde végén Miron patriarcha megköszönte azt a nagy szeretetet és rokonszenvet, melyet az anglikán egyház részéről a román nép és Románia iránt kifejezésre juttattak. Ezt a szeretetet kérte a jövőre is, remélve, hogy a két egyház teljes egyesülésének ügye a legjobb úton halad az örvendetes beteljesülés felé.

Miron patriarcha eme látogatása tényleg nagy fejlődést jelent az angol-román egyházi kapcsolatok történetében. Mert mint azt Tilea munkájából tudjuk, 1920-ban még nagyon bizalmatlanok voltak angol egyházi körök Románia vallásügyi törekvéseivel szemben. Rossz néven vették volt a protestáns egyházakkal szemben tanúsított politikát és mozgalmat indítottak a „keresztyén szabadságjogok visszaszerzése” érdekében. Az angol egyházak akkori mozgalmát Valda-Voevod román miniszterelnök szerelte le angliai látogatása alkalmával. Találkozást keresett a canterbury-i érsekkel, Bourne kardinalissal, dr. Gooreval és Copland Bovie-vel az unitárius egyház képviselőjével, valamint a zsidók vezetőivel. Egy hivatalos vacsora alkalmával mintegy két óráig vitakozott a fenti egyházi vezetőkkel, akiket sikerült meggyőznie a román állam szabadelvű valláspolitikájáról. Az alba-iullai ha'ározatokra, saját legmesszebbmenő szabadelvűségére hivatkozva, végre is belattatta az ott jelenlévő egyházak képviselőivel, hogy testvérelk vallási szabadsága biztosítva van Romániában. „A leg-hajlíthatatlanabb s a legnehezebben meggyőzhető az unitárius volt” — írja Tilea — de végül mégis a legjobb benyomással távozott, mert, mint később ő maga írta „Románia miniszterelnöke biztos garanciát adott” az egyházi szabadságjogok tiszteletben tartására vonatkozólag.

Rendelet a vegyes házasságból származó gyermekek vallásoktatásáról. A „Buletin Școlar” c. tanügyi közlöny 37. számában egy 1931—1936 sz. körrendelet jelent meg, mely a Minisztérium 25863—1936 sz. rendeletét közli. E rendelet szerint azok a gyermekek, akiknek opja gör. kath., anyja róm. kath. vallású, nem járhatnak római kath. magyar paphoz vallásórára, mégha ők római katolikusok is. A miniszter elrendelt, hogy román paphoz járjanak vallásórára.

E rendelet alapján több helyen megtörtént ref. vallású gyermekek gör. kath. vallásórára való kényszerítése is, mert a gyermekek opja gör. kath., anyja pedig református. A gyermekek rendszeren voltak reformátusnak anyakönyveze; eddig ref. vallásórára jártak. Ebben az iskolai évben azonban román gör. kath. vallásórára rendelték őket, hogy így „visszarománosítsák” azokat, akik a rendelet szerint csak magyarul beszélnek.

Velencében egy idegen sem tévedhet el, bár ott az utcák igen keskenyek és a csatornák nagyon összevisszák. Nevezetesen a csatornák szegélyét képező falon s az utca kövezésben vörös kövekből egy keskeny csík van s ez a csík az idegeneket mindenünnen a Szent Márk templomához vezet. Így vonul az egész Biblián át — a törvényen, a történeti, költői és prófétai könyveken keresztül — egy arany fonál, amely a Jézus Krisztushoz vezet. Ő az a gyújtópont, akiben a Szentírás eszméinek minden sugara találkozik.

KERESZTYÉN KRITIKA

Hamis ellentétek.

2. Belmisszió — Külmisszió.

Érdekes megfigyelni, hogy egyházunkban ma a missziót négy különböző jelzővel szokták összekapcsolni. Beszélünk belmisszióról, külmisszióról, szórványmisszióról és regáti misszióról. Ezelőtt tíz évvel csak belmisszióról esett szó. De pár év alatt a belmissziói mozgalmakból kinőtt a külmisszió iránti határozott érdeklődés és három év óta, amióta külmisszionáriusunk Mandzsuriába ment, egyre inkább hallunk a regáti és szórványmisszióról is. Kezdetben csak a belmissziónak, mondjuk így, a szervezett gyülekezetekben folyó munkáknak, voltak ellenzői, ma már alig vannak, akik ne látnák be, hogy a gyülekezetben a templomon kívül is kell az evangéliumot hirdetni, tehát elengedhetetlenül szükségesek a belmissziói munkák. A külmissziónak azóta vannak ellenzői, amióta ez a munka komoly megindulása egyházunk közvéleményének figyelmét felhívta a gondozatlan szórványgyülekezetekre és a regáti reformátusokra. Ma már ott vagyunk, hogy a szórványmisszió és a regáti misszió hívei között is gyakran találunk szembenállást, sokan azt gondolják, hogy a regáti testvérek támogatása miatt a belső szórványok gondozásában lesz nagy hátramaradás.

Mi lehet az oka annak, hogy a különböző missziói munkák között ellentétek állhatnak fent? Ha röviden akarnék megfelelni, azt mondanám, azért állanak fent ezek az ellentétek, mert a különböző munkáknál nem a közös misszió szóra, hanem az azt meghatározó különböző jelzőkre tesszük a hangsúlyt. Nem vesszük észre, hogy mindenik misszió lényegében misszió és a különböző missziói munkák jelzői csupán azt a területet határozzák meg, ahol ugyanannak a missziónak a munkája lefolyik. Mihelyt pedig nem a közös misszió szóra, hanem az azt meghatározó különböző jelzőkre tesszük a hangsúlyt, természetesen meg-szűkítjük a misszió igazi értelmét és meghamisítjuk igazi jelentését.

Mi a misszió szó igazi értelme? Isten nem a megállásnak, a leülésnek, a tétlen élvezetnek, hanem a mozgásnak, az életnek az Istene. Ha valakit valóban megragadott Igéje és Szentlelke által, akkor annak nem ad nyugtot és békeséget, szüntelenül arra ösztönzi, hogy az tovább vigye és elbeszélje mindazt, amit Isten vele tett. Isten tovább küldi azokat, akik az ő szavát egyszer igazán meghallották. Istennek ez a tovább küldése a misszió. Ezt a tovább küldést a keresztyén ember a legnagyobb hálával fogadja, mert boldog, ha az Istentől nyert ajándékban másokat is részesíthet. Isten az általa megragadott embert a legkülönbözőbb helyekre küldi, de mindig olyan helyekre, ahol szükség van

az Isten küldötteinek munkájára, tehát az egyház erőtelen, nehézségek között küzködő területeire. Isten életet akar az egyházban és ennek az életakaratra a szolgálatába akarja a misszió munkáit állítani. Amilyen mértékben éled az egyház, olyan mértékben mutat Isten újabb és újabb szolgálati területet neki. Minél többirányú missziója van egy egyháznak, annál inkább mutatja Isten, hogy az egyházat kedveli és megakarja tartani.

Az Isten küldi az egyházat oda, ahol még nincs egyház, a pogányok közé, hogy itt az egyház igazi hálaáldozatot mutasson be Isten előtt. A mi egyházunk más egyháztól kapta az Evangélium ajándékát. Az Evangélium az első jeruzsálemi gyülekezetből egyházak egész sorának a missziói munkáján jutott el hozzánk, hogy minket megtartsa. A világ legtermészetesebb dolga, hogy az az egyház, amelyik más egyháztól elfogadta az Evangéliumot, boldog örömmel megy és újabb és újabb népek viszi el ezt az Evangéliumot, hogy az azt is úgy megtartsa, amint minket is megtartott. Az önzés, csak magunk biztosítani akarása, teljesen méltatlan az igazi keresztyén egyházhoz. Amelyik egyház nem boldog örömmel hordozza az Evangélium pogányok közötti terjesztésének ügyét, annak nagyon meg kell vizsgálnia magát, hogy nem adta-e fel az Evangélium szolgálatát emberi célért?

A pogányok közötti Evangélium-írdetés iránti felelősség hordozása nem jelenti az itthoni missziói feladatok elhanyagolását. Az az Isten, aki a pogányok közé küld némelyeket, másokat arra ösztönöz, hogy világosan lássák az itthoni gyülekezetek, szórványok, a regátban szétszórtak közötti missziói munka fontosságát. Isten kiadta a parancsot, hogy minden népek hírdetnünk kell az Evangéliumot, de ez nem áll ellentétben azzal a másik parancsával, amely szerint a meglevő nyájnak elszéledt juhait is össze kell szedni. Az bizonyos, hogy ha Isten valakit a meglevő nyáj elszéledt juhaihoz küld és az elmegy, hogy egészen új nyáját gyűjtsön, az illető súlyosan vétkezik Isten parancsa ellen, éppen olyan súlyosan, mint az, aki az új nyáj gyűjtésre kapott parancs teljesítése helyett annak a nyájnak elszéledt juhait akarja összeszedni, amelyhez nem küldetett. Az igaz, hogy Istennek egy nyája van, de maga a Gazda szabja meg, hogy melyik szolgáját hova küldi. Akit ő küld, annak oda kell mennie, ahová küldetett.

Nem vonhatjuk kétségbe, hogy Isten maga egyaránt küld új népek közé, hogy ott új nyáját gyűjtsünk neki és hasonlóképpen küld itthoni nyájának szétszéledt juhait után. A két parancs között semmi lényeges ellentét nincs. Mindkettőt Isten adja ki és mindkettőt saját gyermekeit akarja magához vonni és megáldani. A keresztyén egyháznak boldognak kell lennie, ha Isten őt többre bízta és új népek megnyerésében is felhasználja.

Akit maga Isten küldött egyik vagy másik missziói mezőre, az nem féltékenyekedik és nem haragszik a másik mező munkásaira és támogatóira, mert tudja, hogy az ügy közös: ugyanannak az Úrnak és egyháznak szolgálata különböző területein.

Az meglehet, hogy mi azt a missziói mezőt, amelyen éppen mi dolgozunk, rendkívül fontosnak, a legfontosabbnak látjuk. Ez helyes is, Isten maga, aki oda küld, azt is akarja, hogy mi így is lássuk a magunk munkájának területét. De ez nem jelenti azt, hogy nem ismerjük el, hogy a másik terület munkása számára viszont az ő munkaterülete a legfontosabb. Hogy a test hasonlatával éljek, amit Pál az egyházra alkalmazott: a kéznek mindig kéznek kell lennie, de ez nem jelenti azt, hogy a lábnak megtiltjuk, hogy ő viszont láb maradjon. A kéznek feltétlenül kéznek és a lábnak lábnak kell lennie. És mindkettőnek a közös Fej iránti engedelmességben kell ugyanazt a testet szolgálnia.

Azoknak az egyháztagoknak, akik nem missziói mezőn dolgozó misszionáriusok, feltétlenül mögéje kell állaniok a missziói munkáknak. Úgy figyeltem meg, hogy a legtöbb keresztyén lélek mindenik munkát támogatja adományai-val és imádságaival és azok szoktak a különböző munkák ellentétéről beszélni és egyiket a másikkal kijátszani, akik egyiket sem veszik komolyan, vagy mindeniket nem Isten világosságában nézik, hanem emberi bölcsességük arasznyi mértékével méricskélnek. Melyik missziói munkát támogassam? Egyiket, amelyikkel szemben a felelősséget leginkább érzem, komolyan, Isten akarata szerint kezdem támogatni és kérem Isten, hogy bizzon többre és mutassa meg a többi missziói munkák fontosságát is. Meg vagyok felelő győződve, hogy aki így kezdi a misszió valamelyik ágát támogatni, azt Isten rásegíti, hogy mindegyikben az ő ügyét lássa és rendre mindegyik szolgálatából részt kérjen.

Tegyük a hangsúlyt a jelzett főnévre: a misszióra és több erőt nyertünk az általunk végzett missziói munka hordozására és meglátjuk az egyház missziói munkáinak Istenben való belső egységét. Ez pedig mindennél fontosabb.

—ő.

Izomlázam van

a sok tánc miatt, panaszkolta a „ref. nőszövetség“ által rendezett bál után harmadnapra a bál egyik leány résztvevője. Sokat lehetne írni erről a bálról: két-három táncolni vágyó leány makacs igyekezetéről, hogy az ostromállapot s más nehezítő körülmények dacára is meglehessen a mulatság. Nincs helyiség, mert a lelkipásztor, az esperes s talán az egyház egész vezetősége lelketlen is, meg nem is érti meg a magas célt s nem engedi az egyház iskolájában rendezni; itt az én lakásom! Nincs engedély? Példás igyekezettel, fáradságot nem kímélő önfeláldozással s kölcsönkért pénzzel is — kijárom! Lehetne írni a nevelésügyi vádról, mely szerint a lelkipásztor hatósági segídettel akarta meghíusítani a mulatságot. Sok-sok mindent fel lehetne és fel kellene sorolni egy-egy ilyen „ref. nőszövetségi

bállal" kapcsolatban, amelyek égő sebei az egyháznak ítéletei beteg társadalmunknak.

Mi azonban most nem irunk ezekről, hanem annak az észrevételünknek adunk kifejezést, amely bálon jelenlevő hölgyek jól mulatásával van kapcsolatban. — Ugyanis minden hivatás ellenére csak hat táncoló hölgy vett részt s az összegyűjtött táncosoknak egész éjjel hatukat kellett foglalkoztatniok; innen az izomláz. Lehet, sőt bizonyos, hogy sokan elitőlőleg olvassák e sorokat, amiért nem botránkozunk meg a környék magyar s különösen református társadalmának, egyházi vezetőinek, fiatal lelkipásztoroknak a „ref. nőszövetségi bállal" szemben tanúsított közönyössége miatt, azonban ennek dacára nem általjuk kimondani: maga a gyakorlat mutatja meg, hogy egyház, vagy ennek alakulatai által rendezett bálók felett *lassanként itél az idő*. Csak pár évvel ezelőtt is majdnem minden gyülekezetben egymást érték az egyházi bálók, melyeken „az anyaszentegyház nagyobb dicsőségére reggelig ropták a táncot, — most ezek jórészen kimaradtak. Talán, mert szegényebbek az emberek, talán, mert a malomkövek között őrlődő ifjúságnak nincs akkora kedve mulatni s talán, mert az *Isten akarja így*. Ahol pedig nem értik meg az idők jeleit, ahol a „református" cégér csak arra jó, hogy alatta táncolni lehessen, hogy haladó vidéken, pusztló eklésiákban muzsikaszót hallasson hat táncoló pár számára, ott akár az egyház, akár ennek valamelyik szövetsége rendezte a bált: ez elmulik, de megmarad utána az izomláz.

A „Kiáltó Szó" ez évi 4. számában L. D.: *Az egyházi bálók — református szemmel* cím alatt irt kritikájában megállapítja, illetőleg emlékeztet rá, hogy az egyház hármias — prófétai, főpapi és királyi — feladata közül egyiknek a körébe sem esik bele a bálrendezés, sem pedig pedagógiai szempontból nem lehet igazolni az egyház vagy alakulatai által rendezett bálók létjogosultságát. Ennek az állításnak igazságát nagy általánosságban jelismerik az emberek, még az egyházi bálók rendezői is, azonban arra hivatkoznak, hogy mindennek dacára szükséges megrendezni ezeket a mulatságokat, mert az ezek jövedelméből befolyó összeget máshonnan nem tudja megszerezni az egyház, nélkülözni pedig szintén nem tudja. Tehát az egyháznak, mint földi intézménynek a fentartása parancsolólag követeli, hogy hivei az általa, vagy valamelyik karja által rendezett bálon táncolják össze a tanítói fizetést, úrasztala terített, vagy esetleg egyik konferenciára kiküldöttek úfi és részvételi költségét. Eltekintve attól, hogy ez a tétel ma már nem állja meg a helyét, —

mert sok bizonyítékkal szolgálhatunk arra nézve, hogy ahol évekkel ezelőtt még „bálókából tartották fenn" pl. az iskolát, ma ezek nélkül is éppenúgy él és dolgozik, mint akkor — újból és újból hirdetnünk kell, hogy a fenti tény az egyháznak — *halál illata*. Ahol a hívek még ma is csak annyit tudnak áldozni, hogy jól mulatnak az egyház javára, ahol az egyház anyagi lehetőségére tagjainak eladott bálók ellenértékeképpen befolyt lejekből épített alapon nyugszik, ott félni kell, hogy az alap megindul, ledül s maga alá temet iskolát, nőszövetséget, férfiszövetséget, I. K. E.-t és mindent, ami belőle táplálkozott, vagy ami támogatta. Hogy ezt elkerüljük ma már akadnak olyan egyház-községek, még pedig a kisebbségi sorsban élő református anyaszentegyház keretein belül, amelyek nemcsak, hogy nem rendeznek bált, hanem a világi alakulatok báli jövedelméből egyházi célra felajánlott összeget — visszautasítják.

Tegyük fel azonban, hogy valóban égető szükség van az egyháznak, vagy valamelyik alakulatának egy bizonyos összegre, amelyet más úton, mint mulatság rendezéséből nem lehet előteremteni. A szóbanforgó „nőszövetségi bál" még ezt a kétértékű célt — t. i., hogy tőkét szerezzen a rendező alakulat számára — sem tudta elérni. A jövedelem 500 lej körül mozog. (Még jó, hogy ennyi). Ezzel az összeggel pedig a nőszövetség nem lett gazdagabb, aminthogy nélküle sem lenne szegényebb. De fényesen elért a bál egy másik célt: kielégítette hat fiatal leánynak táncszervenvedélyét. Ezt azonban más bál is megtehetette volna; méltatlan dolog, hogy a református nőszövetség ilyen cél szolgálatára áldozza oda a nevét.

De mégis van valami haszna ennek a táncmulatságnak: egy tanulság. Fentebb szó volt róla, hogy mekkora ügybuzgósággal munkáltak sikeréért, akiknek érdekében állt. Ha valaki ezt a buzgalmat figyelemmel kísérte, önkénytelenül arra kellett gondolnia: mi lenne közöttünk, ha mindenikünk ekkora odaadással dolgozna annak az ügynek sikere érdekében, amelynek szolgálátába állította az Isten? Ha lelkipásztor, tanár, tanító és mindegyik tag mindennap újult erővel, makacs igyekezettel, kudarcról hallani sem akarva küzdene Istenországa diadaláért. Mi lenne akkor? Nem árt gondolkozni ezen! S hogy még most is ítélet alatt álló nép vagyunk, abból látszik meg, — hogy kevés kivétellel — csak egy bál sikere érdekében tudunk így küzdeni.

Isten a nőszövetségi bálók által is tanít.

Kováts László

„Modern papok“.

Fenti címen a „Református Lelkipásztor" ezévi 16. számában cikket irt Szondy Géza ref. lelkész, em. tanácsbíró t. b. esperes. Több olyan vádja van az ifjú lelkészek ellen, amelyekel részben ugyan helyeslek, de amelyekben olyan tendenciát látok, amit szóvá kell tennem. Együttal hangsúlyozni kívánom, hogy nem mint „modern pap" felelek és a cikk első mondatával nem azonosítom magamat. Nem is vagyok „pap", nem is akarok az lenni: lelkipásztor, sőt s. lelkész vagyok.

Cikkirő „felemeli tiltakozó szavát az ellen az eljárás ellen", hogy „a lelkészjellegű mai ifjúság" (?) „az istentiszteleti rendtartási törvényjavaslat végrehajtására vonatkozó útasztásban minta gyanánt közölt szertartási beszédek és azokat bevezető előszavak, kijelentések (?) — szószertint, illetve betűszertint betanulásával

— a róm. kath. minta szerint, minden részben kötött szövegű istentiszteleti rendtartást igyekszik a mi vallásfelekezeti részére megteremteni.“

Tudomásom szerint nem ifjú lelkészek gyülekezeteiben szokták néhol minden vasárnap ugyanazt a kezdőéneket énekelni, vagy ugyanazon imádságkönyvekből ugyanazokat az imákat felolvasni. Esetleg ugyanazt a beszédet néha évente ugyanabban a sorrendben elmondani. Természetesen cikkirő éppenúgy elítéli ezt, mint én, — mégis jó meglátnunk, hogy az ifjabb lelkészek ha az örökké változatlan Szentháromság egy igaz, örök Istent minden vasárnap ugyanazon szavakkal hívják is segítségül: kevésbé szokták az istentisztelet igazi tartalmát: az éneket, az imát és az igehirdetést „kötött szöveglivé" tenni.

A „minta gyanánt közölt szertartási beszédek“ szöszzerinti elmondása még mindig jobb, mint az egyéni (és legtöbbször mégis szöszzerint megismételt!) elmondása egy olyan beszédnek, amely hitvallásunk igazságait nem fedi. Agendáskönyvünk nem ok nélkül írja: „Ez a szertartási beszéd a legfontosabbakat tartalmazó minta; jó, ha a lelkipásztor lehetőleg szöszzerint mindig ezt mondja.“ (76. old.) — A magam részéről nem szoktam a beszédek szöszzerint mondani; még kevésbé utána oda nem tartozó bibliai Igéket mondani mindig ugyanolyan sorrendben (v. ö. Agendáskönyvünk 82. old. II. kibekezdés).

Hogy a megszólítás ne a „behízelgő“ „Testvér“, legyen, hanem felváltva más is, — arra nézve meg kell, hogy jegyezzem, sohasem hízelgés okért mondják az ifjú lelkészek azt, hogy „testvér“ a semmitmondó más kifejezések helyett, hanem mert valóban érzik a testvéri szeretetet.

Hogy „a „szent“ szó szakadatlan használatát sem okvetlenül szükséges nálunk reformátusoknál akik szentekben nem hiszünk“ — erre nézve is más véleményen vagyok: mi mindnyájan, akik Krisztusban hiszünk és Őbelé oltattunk, szentek vagyunk. Ezt Isten maga is kívánja (Ján. 17, 17; Péter 1, 15—16. stb.).

„Az „Isten Igéje“ megjelölés is jobb, megfelelőbb ha néha-néha az „Ige“ megjelöléssel felváltva és nem minden Ő szöszzerinti biblia részre használtatik.“ — Remélem, hogy ebben a mondatban valami szerkezeti vagy sajtóhiba van, mert ebben az alakjában az az értelme, hogy nem Isten Igéje az egész Biblia és hogy a lelkészek néha nem Isten Igéjét szokták hirdetni. Ez pedig nemcsak a lelkészi szolgálat meggyaldzása volna, hanem az Ő és Újszöszzerinti teljes elvetése is, hiszen az Újszöszzerinti mondja: „A teljes Írás Istentől ihletett“... — és ezt éppen a Őszöszzerinti ról mondja!

Végül a „szívreható, megindító hanghordozás és előadás“—ról szeretnék valamit mondani. Életem legsomorúbb élményei közé tartozott az, mikor egyik légdcióm alkalmával a gyülekezet lelkésze „szívreható, megindító“ hangon, hatalmas gesztusokkal beszélt a szöszzerinti ról, — és közben egyre rédm pislogott, hogy mit szöszzerinti az ő „teljesítményéhez.“ A magam részéről nem hiszem, hogy Jézus „szívreható, megindító“ módon szöszzerinti volt. Ha a szöszzerinti a lelkész egész más hangon beszél, egész más kifejezéseket használ és betanult módon gesztikulál, — az embernek önkéntelenül a színész jut az eszébe. Az arany almdt ezüst tálcán kell felszöszzerinti, — de nem mind ezüst, ami — természetellenes!

Legyenek lelkész társaim megnyugodva, hogy „a most kiképzett ifjú lelkészek“ szöszzerinti zatai, történelmi esetei és rendes hangon való beszéde mögött nem az „általuk sem hitt tanok kötelességszerű hirdetése“ rejlik; az evangéliumok is megmagyarázzák a hallgatóság előtt érthetetlen szöszzerinti, kifejezéseket (pl. Mt. 27, 46; Ján. 1, 43. stb.); Jézus is használ il-

lusztráciokat, a zsidó történelemből is (pl. Mt. 12, 41—42); és úgy Jézus, mint apostolai azért beszélték „társalgási nyelven“, mert életük egy volt az általuk hirdetett igazsággal — Okoskodásra, vitatkozásra és felolvasási modorra természetesen nincs szükség. A hatás titka egyedül abban van, hogy milyen alázatos szöszzerinti tud lenni a lelkipásztor az általa hirdetett, de nála is nagyobb Igének és hogy lelkében a Szentlélek túze lobog e?!

A „modern papok“ tulkapasait tehát ne ilyen, vagy olyan szempontból nézzük, hanem Isten Igéjének szempontjából, — és ugyanúgy, a segítő szeretet álláspontjáról nézzük a nem modern és nem ifjú lelkészek életét és ige-hirdetését is.

SIPOS GÉZA,
s. lelkész.

Irodalom és Művészet

Kálvin és a kálvinizmus.

Ezzel a címmel jelent meg a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem református hittudományi karának tanárai és doktorai által, a Kálvin Institutio című műve négyszázéves jubileuma alkalmából írt és különböző tanulmányokat tartalmazó nagy, 461 oldalas emlékkönyv. Csak felsorolni is sok annak a számos tanulmánynak a címét, amely ebben a hatalmas kötetben megjelent. Mégis meg kell tennünk. A következők: Dr. Lang Ágoston: Az 1536 i Institutio forrásai; Dr. Musnai László: Kálvin János az Ige fényében; Dr. Kállay Kálmán: Kálvin mint zsolármagyarázó; Dr. Tóth Lajos: Kálvin János magyarázata Ezsaiás elhivatási látomásáról; Dr. Erdős Károly: Kálvin „Commentarius in harmoniam evangelicam“ munkája és a görög szöveg; Dr. Pongrácz József: Kálvin kommentára az Efezusi levélről; Dr. Török István: Az Őszöszzerinti értékelése Kálvin Institutiojában; Dr. Vasady Béla: Isten megismerésének kérdése Kálvin Institutioja alapján a napjainkban folyó theologiai vitatkozások tükrében; Csánki Benjámín: Kálvin predestináció tana; Dr. Csiksz Sándor: Kálvin pásztori ige-hirdetése módszerének legfőbb elemei; Dr. Soós Béla: Kálvin és Zwingli; Dr. Révész Imre: Méliusz és Kálvin; Dr. Ferenczy Károly: A missziói felelősség nyomai a magyar református kereszténység első századában. az egykorú theologiai irodalom alapján; Dr. Nagy Géza: A belmisszió nyomai az erdélyi református egyház régebbi történetében; Dr. Miklós Ödön: A holland kálvinizmus elvi állásfoglalása a magyar protestantizmus gyászévtizedében; Dr. Tóth Endre: Pápa város plébánosa és Kálvin Institutioja; Dr. Payr Sándor: Testvéri közösség magyar protestáns énekeskönyveinkben; Dr. Varga Zsigmond: A magyarországi közkönyvtárak értékes bibliai gyűjteményeinek ismertető leírása a XVI. század végéig. — Ez a 18 tanulmány, mint a címek mutatják, különböző tárgykörből van véve, de mégis mindenik szorosabb, vagy lazább kapcsolatban van Kálvinnal és a kálvinizmussal, magával az Institutioval azonban többé-kevésbé csupán 6—7 tanulmány foglalkozik. Ez a tény természetesen nem érinti a pompás mű tudományos becset, csupán azt jelenti, hogy mint jubileumi könyv, nem egészen felel meg annak a célnak, amelynek kitűzését várnók egy ilyen nagyszabású könyvtől: az Institutiot a minden oldalú tudományos theologiai értelmezés segítségével eleven ható tényezőjévé kell tenni a magyar kálvinizmusban. Mert arra hivatott és arra rendeltetett könyv az Institutio, hogy kiemeltessék az évszázados ócska könyvek sorából s a jelenkori theologiai gondolkodás, az ige-hirdetés, a missziói munka, sőt, az egyházkormányzás folytonos reformációjának áldott eszközévé válják. El

kell azonban ismernünk, hogy ha közvetlenül nem is, de közvetve mégis csak szolgálja ez a mű az általunk megfogalmazott célkitűzést. Megnyitja előttünk a Kálvin sajátos szellemiségét, felmutatja az ő tömör lelkének legbensőbb rugóit, azokat az indokokat, amelyek gondolkodását és egész tevékeny életfelfogását, nagyszerű cselekvőerejét befolyásolták. Ebben a tekintetben különösképpen ki kell emelnünk a Lang Ágoston, Kállay Kálmán, Révész Imre, Csánky Benjamin, Vasady Béla és a Török István dolgozatát.

De azok a tanulmányok is, amelyek nem juttatnak Kálvinnal mélyebb kapcsolatba, sok érdekes és hasznos tárgyi megállapítást végeznek, amelyeken át mélyebben tekinthetünk bele a Kálvin lelkébe. Magát a kálvinizmust, ezt a nagyszerű és bonyolult történeti komplexumot mindenik tanulmány legalább is érinti, a legtöbb pedig mélyebben belevág annak szervezetébe, hogy hol hosszmeteszébe, hol pedig ritkábban, a keresztmetszetébe sok új bepillantást nyerjünk.

Kétségtelen, hogy a debreceni emlékkönyv nemcsak külsőleg rendkívül tekintélyes könyv, de belső tartalmában is valami monumentálisat foglal magába, amely igazán méltóvá teszi, hogy az egész magyar kálvinizmus tisztelettel adózzék annak a körnek, amely azt létrehozta, annál is inkább, mert az Institutio jubileumi évében a debreceni emlékkönyv, európai viszonylatban is, a legelső volt, nemcsak a megjelenésében, hanem tartalmában, belső minőségében és monumentálisában. Örömmel üdvözljük a debreceni egyetemi teológiai karát ezért a nagyszabású munkáért és óhajtjuk, hogy az minél nagyobb számban váljék, minél inkább is, közkinccsé, legalább a közkönyvtáraink útján!

Tavaszy Sándor.

A mult századbeli iskoláink könyve.

Igy lehetne nevezni a Bodor János: „Útam” című 560 oldalas, 8 illusztrációs hatalmas történelmi munkáját, melyet a Székely Mikó-Kollégium s a Bethlen-Kollégium előjáróságai, a mostani gazdaságilag nehéz körülményeink dacára is, szükségesnek láttak a kiadás által közkinccsé tenni. A mű átolvasása után örömmel állapíthatjuk meg, hogy nyugalomba vonuló papi nemezedükünk egyik leghetesebb, legmunkásabb s legbecsületesebb tagja, tanuló éveit felölelő önéletrajzában református és magyar iskolágyűnknek, a székely falú s kollégiumainkat körülölelő városaink életének sok olyan emlékét örökítette meg, melyeket más források nem adtak át a következő generációknak. Más műből már ismert sok eseményt s adatot újabb színben ismerünk meg. A munka nem száraz athalmaz, hanem éles látószemmel, egy-egy részletében nagyszerű humorral megírt élő képcsoport. Igazán megszólalásig hűek az édesapa: a falúsi mester, a falúsi iskola székely gyermekei, a ciernatoni kurátor, a ciernatoni sajátos alakok, a bodoci fazakas-család, a drótos tót, a muszti-kás. A gimnázisták s theologusok mellett, élő arcképekben látjuk a 70-es évekbeli Mikó- és Bethlen-kollégiumi tanítókat s tanárokat, a diákság egy-egy patrónusát, barátját.

A könyv három részre oszlik. A 60-as évek székely falúsi iskolájáról szóló első részben (1—116 oldal) üdén, napsúgarosan előttünk a székely falú. Igazi alapossággal ismerteti közben a 60-as évek falúsi iskolájának szervezetét, munkamenetét. Három illusztráló oldal szemléltető képe támogatásával a leírásokból a klasszis berendezését, a homokba írást, a fali olvasótáblákat, a mappákat, a tanítás módját, a mondatásokat, a „Számoló Szokratesz”-ből való tanulást úgy ismerjük meg, mint egy alapos szaktörténeti könyvből. A szabattária nagyszerű leírása, a gyermekeknek a falúba jövő fazakassal, muszti-kással, drótosóttal való találkozása, az esperesi vizitáció, az év végi examenek ismertetése sok feledésbe menő adatot örökítenek meg, humorral tett élvezetes olvasmányok formájában. Gondja van az írónak arra, hogy ismertesse a falúsi leánytanítás akkori elhanyagolt helyzetét, a mester munkáját, preszbiteriummal való viszonyát, csekély jövedelmét s hűséges szolgálatát.

A második rész (117—200 oldal) a Mikó-Kollégiumot

ismerteti. Megláthatjuk, milyen nehezen adhatta akkor is kollégiumba gyermekeit a falúsi mester. Az akkori bennlakás, kintlakás, a díjmentesség, a szolgadiákság, tarisnyahozás hű leírásokban elevenedik fel. Vajna Sándor, az első tanár megszólalásig hű, igazi tanár alakja, tanítási rendje, használt taneszközei, a tanítókkal szembeni szigorúsága, bölcsessége s a többi tanítók alakjai, a sajátos módszereik ismertetése alkotják e rész gerincét. Kulturtörténeti érték a könyvnek az a része, melyben a tárgyak akkori tanítási módját, az ének, szépírás, tornászás, rajzolás módszereit ismerteti. Hasonlóan értékes a 18 oldal terjedelemben ide bedolgozott, akkori gimnazista játékok alapos ismertetése.

Mindezeket úgy nyújtja, hogy a gyermekeiket beírató, látogató, a „censurára” jövő szülők, ismerősök, a vakációzó gyermekeken keresztül, előttünk él a város s az iskola körüli falvak, egyházmegye élete.

E részhez csatol 3 illusztrációból kettő a már feledésbe menő s meg nem örökített egykori helyrajzot s épületek rajzát mutatják. E képek nagyon megkönnyítik az olvasást.

A harmadik 280 oldal terjedelmű, legnagyobb rész a Bethlen-Kollégiumnak gimnáziumát, bölcsészétét s s teológiáját ismerteti önéletrajz formájában. Az akkori diákutazás, berendezkedés, szobaválasztás leírása igen élvezetes leírások. A kollégium házanépét, az elemistákat, gimnázistákat, felsőgimnázistákat s theologusokat a diligencia s a vakáció változatos életében láthatjuk. Az ifjúsági s tanári officiumok (kursor, virgil, apparitor s ib, igazgató-tanár, tanvezető-tanár stb.) ismertetésével foglalkozó rész igen értékes adatokat nyújt az akkori kollégiumi élet ismeretére. A 19 tanári s 6 szaktanári arckép, melyeket az író „pillanatfelvételek”-nek nevez, mindenik tanárról nemcsak azt mutatja meg, amit a tanítvány akkor, mint legsajátosabbat meglátott, hanem némelyikről egészen részletes leírást is ad. Így fontos forrás a könyv e része, új adatok szempontjából is.

Az akkori teológiai vitákba bepillantást nyújtó részletek s a lelkészképzést ismertető rész után a könyv végén az akkori aiudi élet körül fel előttünk a theologus-dalkör, a majálisok, a vidéki mulatságok elbeszéléseiben. Báró Eötvös József, József főherceg, a spanyol diákok látogatásai s ehhez hasonló események leírására is gondja volt a hűséges beszámolóknak.

E könyvnek a megjelenését az író után Csutak Vilmos kollégiumi igazgatónak köszönhetjük. E mű kiadása volt egyik utolsó, érettünk tett nagyobb szolgálata. Ő tudta, ki Bodor János. Megismerve e mű nagy történeti értékeit, fáradságot s áldozatot nem kímélve, igyekezett kiadni, hogy gazdagítsa életünket. Utolsó találkozásunk alkalmával, mikor városunkban utolsó igazgatótanácsi ülésen vett részt, egyik nagy gondja volt, hogyan lehetne e készen levő nagy könyvet most már minden parochiára, mindenik iskolánkba eljuttatni, hogy hivatott elbeszélőnk, tanítónk által szóljon a mult. A könyv nemcsak magántanulmányozásra s olvasásra használható, hanem bőven tartalmaz összejöveteleken való felolvasásra is alkalmas részleteket. Aki 150 leírt megvásárolja a Mikó-kollégium igazgatóságától, vagy az „Ifjú” kiadóhivatalától, nagy értékkel gyarapítja könyvtárát.

Borbáth Dániel.

Szerkesztői üzenetek.

Sz. S. „Keresem az Istent” című értékes írását, mivel lapunk programjába nem vág bele egészen, közlés céljából átadtam Az Út szerkesztőségének. Általánosabb érdekű írásaival máskor is keressen fel.

L. L. Ohei. Köszönöm baráti üdvözettedet. Sajnálom, hogy személyesen nem találkozhatom Veled. Írásaidat csak a jövő számban hozhatom, most, amikor azokat kézhez vettem, a la már a nyomdában volt.

S. G. Cikkedet a mai számban hozom, bár a jelzett cikk, amelyre felelsz, a feleletet nem érdemli meg, de hát legyen a kívánságod szerint.

Szerkesztésért felelős: DR. TAVASZY SÁNDOR.